

Mislingar – á hverfanda hveli?

Sigurður Guðmundsson

fyrirum landlæknir, sérfræðingur í lyflækningum og smitsjúkdómum, lyflækningasviði Landspítala, prófessor, læknadeild Háskóla Íslands

siggudm@landspitali.is

Mislingar hafa vafalítið fylgt mannkyni frá örófi alda. Þeim var einna fyrst lýst á 9. öld af lækni í hinni fornu Persíu sem greindi á milli bólusóttar og mislinga. Sjúkdómurinn olli miklum búsifjum í fyrri tíð, og dæmi eru um að byggðarlög hafi nærfellt lagst í auðn af hans völdum. Hann er talinn hafa lagt um 200 milljónir manna að velli síðastliðin 150 ár og enn deyja um 150-160 þúsund börn árlega þrátt fyrir að bóluefni hafi verið til reiðu frá miðjum sjöunda áratug síðustu aldar.¹

Í því ljósi eru niðurstöður Söndru Gunnarsdóttur og fleiri² sem birtast í þessu tölublaði *Læknablaðsins* sérlega áhugaverðar. Þau lýsa þar áhrifum og afleiðingum tveggja faraldra mislinga sem bárust til hins einangraða samfélags á Íslandi á 19. öld. Gerla er sýnt fram á áhrif mjög smitandi alvarlegs sjúkdóms í mjög næmu þýði, hraða útbreiðslu, mikilvægi hjarðónæmis, fjór- til fimmfalda aukningu dauðsfalla, áhrif á konur á fæðingaraldri og mikla lækun fæðingartíðni. Áhrifamikil lexía. Ekki er greinin síður áhugaverð vegna aðferðanna sem beitt var til að afla gagna. Bar þar hæst kirkjubækur sem prestar skráðu af mikilli natni; sýnir að stöku sinnum fara trú og vísindi saman.

Hvað hefur breyst frá þessum tímum? Mislingar eru sjúkdómur sem er unnt að útrýma, rétt eins og bólusótt 1977, veiran leggst eingöngu á menn, ekkert „forðabúr“ er í umhverfi eða meðal dýra, bóluefni er mjög virkt og öruggt. Ekki hefur þetta þó tekist enn. Ýmislegt hefur þó áunnist. Dauðsföllum fækkaði á heimsvísu um 70%

frá 2000 til 2011 og ætluð þekjun fyrsta skammts bóluefnis jókst úr 72% í 84% á sama tíma.¹ Mislingum var „útrýmt“ í Vesturálfu árið 2002, þannig að tilfelli sem greinast þar nú eru öll innflutt. Um tíma var útlit í Afrikulöndum líka gott, skráð heildarnýgengi mislinga 2008 var minna en 10% nýgengis ársins 2000.³

Hins vegar hefur verr gengið annars staðar. Alþjóðaheilbrigðismálastofnunin metur það svo að um 20 milljónir barna hafi ekki fengið fyrsta skammt af bóluefni árið 2011. Um helmingur þeirra býr í 5 löndum: Kongó, Eþíópíu, Indlandi, Nígeríu og Pakistan.¹ Ástæða þessa er flestum kunn, fátækt, skortur á aðgengi að heilbrigðisþjónustu, og skortur á þekkingu og menntun. Þarna er enn verk að vinna sem fyrir.

Hins vegar er annað upp á teningnum í ýmsum löndum sem standa okkur nær. Þar hefur mönnum skriplað á skötu, ekki síst eftir árið 2005, og illa gengið að halda viðunandi þekjun mislingabólusetninga. Má þar einkum nefna Bretland, Írland, Sviss, Ítalíu, Þýskaland, Frakkland og Rúmeníu, en í þessum löndum er nýgengi mislinga enn allt of hátt. Árin 2010 og 2011 greindust um 30.000 tilvik mislinga árlega í Evrópu, en mun færri 2012 og 2013, eða 8-10 þúsund. Um mitt ár 2013 hófst svo faraldur í Hollandi.¹

Á þessum slóðum er ástæðan síður fátækt, skortur á menntun eða ónógt aðgengi að upplýsingum, heldur fremur gagnrýnsla ofurtrú á rangar upplýsingar, sem sumar urðu til vegna þess að rangt var haft við í vísindarannsóknum. Sumt má rekja til misskilinna tilvísana í meinta skoðun almættisins. Vissulega á vísindasamfélagið einnig sinn hlut að þessu máli, en árið 1998 birti eitt virtasta læknisfræðitímarit veraldar, *Lancet*, sællar minningar, svikagrein Wakefields og fleiri⁴ um tengsl bólusetninga gegn mislingum, rauðum hundum og hettusótt við einhverfu. Hún var dregin til baka 6 árum síðar, en skaðinn sem af þessu hefur hlotist er hins vegar ómældur.

Sigið hefur á ógæfuhlið víðar. Í Afríku fylgjaði tilfellum 4-5-falt frá 2008 til 2010,³

bæði hjá eldri unglíngum og fullorðnum, en einnig og ekki síður hjá mjög ungum börnum, jafnvel á fyrsta ári. Vaxandi umræða er um að hefja bólusetningu fyrr af þessum völdum. Meðal annars hefur verið sýnt fram á virkni bóluefnis hjá fjögurra mánaða börnum.⁵

Við hér í fásinninu vorum óþyrmilega minnt á þessa nálægð við mislinga nýverið, en hér greindist barn með mislinga á barnspítala Hringins. Það var ungt og því ekki bóluset, en hafði heimsótt landsvæði þar sem faraldur geisar. Ekki hafa greinst fleiri tilfelli sem betur fer, en þau börn sem útsett voru fyrir smiti voru vel rúmt stórt hundrað.

Þarna sluppum við með skrekkin, en tímaspursmál er hvenær eitthvað þessu líkt gerist næst meðan vörnum á heimsvísu er ekki betur fyrir komið en raun ber vitni. Fræðilega er unnt að útrýma mislingum og að því er róið öllum árum. Að einhverju leyti eru þeir á hverfanda hveli, en enn virðist útrýming ekki í auglýsni. Við þurfum að gera mun betur.

Heimildir

1. www.who.int - mars 2014.
2. Gunnarsdóttir S, Briem H, Gottfredsson M. Umfang og áhrif mislingafaraldra 1846 og 1882 á Íslandi. *Læknablaðið* 2014; 100: 211-6.
3. Mulholland EK, Griffiths UK, Biellik R. Measles in the 21st Century. *N Engl J Med* 2012; 366: 1755-6.
4. Wakefield AJ, Murch SH, Anthony A, Linnell J, Casson DM, Malik M, et al. Ileal-lymphoid-nodular hyperplasia, non-specific colitis, and pervasive developmental disorder in children. *Lancet* 1998; 351: 637-41. doi:10.1016/S0140-6736(97)11096-0. (Retracted).
5. Martins CL, Garly M-L, Balé C, Rodrigues A, Ravn H, Whittle HC, et al. Protective efficacy of standard Edmonston-Zagreb measles vaccination in infants aged 4.5 months: intanalysis of a randomized clinical trial. *BMJ* 2008; 337: a661.

Measles, not eradicated yet

Sigurður Guðmundsson
MD, PhD Consultant in Internal Medicine and Infectious Diseases, Landspítali University Hospital
Professor, School of Medicine, University of Iceland